

I. Vainio:

VAASAN SUOMALAISEN LYSEON
ja
BORGÅ LYCEUM'in
KONVENTTIEN KIRJEENVAIHDOSTA
v v. 1890 — 92

Maamme suomenkielisten oppikoulujen konventtien välillä lie-
nee tuskin ennen vuotta 1885 ollut ainakaan kiinteämpää koske-
tusta. Aloite tuli luultavasti Oulun lyseolaisten taholta, mikäli voi-
näin päätellä heidän 7. 9. 1885. Vaasan suomenkielisen yksityisly-
seon "Koe"-seuralle lähettämästään kirjeestä:

Suomalaiselle konventille Vaasassa!

"Isänmaan palvelukseen tosi suomalaisina ja kansallis-
mielisinä tahtoo konventtimme kaikin voimiensa mukaan
valmistaa jäseniään, jotta sitte päästyään koulupiirin ulko-
puolelle voivat ryhtyä karttuneilla ja enentyneillä voimilla
toimintaan. Konventtimme on perustettu yleisen vapaaval-
tion kannalle ollakseen niin sanoakseni valtio valtiossa. Jär-
jestettynä tälle kannalle, vallitsee Konventissamme jotenkin
suuri innostus kansallisuutemme, kieleemme ja isänmaamme
edistyttämistä harrastettaessa. Mutta vähän voipi Konvent-
timme yksinään näiden tärkeimpien ja välttämättömimpien

asiain toteuttamiseksi, jolleivat maamme 'kumppanistot' yhdistynein voimin edistä noita pyrintöjä. Miksi ne sitten eivät perusta liittoja kirjeenvaihtojen kautta, missä ei yhdistys muutoin käy päinsä. — Syynä siihen lienee osaksi sekin, etteivät tunne toistensa oloja ja eloja, osaksi se, että eivät kaikki konventitkaan ole samanlaisia laitoksia. — Poistaaksemme tätä tiedottomuutta pyydämme saada Teiltä tietoja yhdistyksenne oloista, sekä pääpiirteistä säännöissänne, jotta sitten voisimme molemmin puolin harkita kysymystä: Olisiko suotavaa, että Teidän ja meidän konventit rupeaisivat kirjeenvaihtoon keskenään. Toivossa saada vastaus tähän kirjeeseen ja niihin kysymyksiin, joita olemme tehneet Teille, pyydämme olla suosioonne suljettuina.”

Oulun Suomal. Lyseolaisten Konventin puolesta

I. A. Jolma.

Vaasan lyseolaisten puolelta ei vetoamus aiheuttanut vielä tässä vaiheessa toimenpiteitä. Etenkin puheenjohtaja Esa Eetu Takala oli pidättyväinen, syynä nähtävästi se, että Koe-seuraa pidettiin alkuaikoina jonkinlaisena salaseurana, jonka asioista jäsenet eivät saaneet kertoilla mitään koulun ulkopuolella, ei konventtiin kuulumattomille oppilastovereillekaan. Kun sitten kirjeenvaihtoon ryhdyttiin, otettiin yhteys aluksi Hämeenlinnan normaalilyseoon ja Helsingin suomalaiseen alkeisopistoon, myöhemmin Kuopioon ja Tampereelle sekä vasta v. 1890 Poriin ja Ouluun. Vuosilta 1886—89 on näitä kirjeitä säilynyt Koe-seuran kopiokirjassa 31 kappaletta.

Kirjeet olivat sisältönsä puolesta voimakkaan isänmaallisia ja kansallishenkisiä muistuttaen suuresti senaikaisia lehtikirjoituksia ja juhlapuheita monine fraaseineen. Eräät lienevät olleet myös koulussa laadittujen ainekirjoitusten suoranaisia jäljennöksiä. Varsinaiset toverikuntia koskevat asiat pyrkivät joskus jäämään taka-alalle.

Uutta väriä toi suomalaisten lyseolaisten ajatustenvaihtoon Porvoon ruotsalaisen lyseon konventti, joka lähetti maaliskuulla 1890 yllättävän kirjeen Koe-seuralle:

Borgå den 12 Mars 1890.

Till konventet vid Wasa finska lyceum.

Ärade kamrater!

Vårt konvent, arbetande liksom ert för ett ädelt och godt kamratskap mellan sina medlemmar, anhåller härmedels att få börja brevexla med edert. Det förefaller kanske ovanligt, att svenskt konvent som vårt vill korrespondera med ett finskt som edert. Men må vi besinna, att hvardera dock i grund och botten äro finska konvent. Vi hafva ock trott, att brevexlingen lätteligen kunde försiggå så, att edra bref skulle affattas på finska, våra på svenska. Vi torde nog hvardera förstå hvarann. Vi sända eder jämte brefvet ett exemplar af våra stadgar. De skola låta eder ana, huru det går till på våra konvent. Upptagen I vårt förslag om brevexling, skola vi längre framsända eder våra årsberättelser och andra notiser om vårt konvent. Uttalande den förhoppning, att edert konvent med lif och lust må sträfva framåt mot sitt höga mål, sända vi eder en varm hälsning från vårt kamratskap.

Å Borgå lyceisters konvents vägnar

Dess komité:

H. Forsius. Axel Forssell. Ahti Ottelin. Joh. Hedengren.

Kirje herätti epäilemättä Koe-seurassa vilkasta ajatustenvaihtoa. Ehkä huomattiin sillä olevan laajempaakin taustaa. Edellisenä vuonna oli tsaarinvallan painostus alkanut tuntua erikoisen selvänä, päämääränä maamme itsehallinnon heikentäminen ja hävittäminen, joten kaikki voimat oli meillä kieli- ja puolueväriin katsomatta pyrittävä kokoamaan yhteisen asian taakse. Sen ajan lyseolaiset seurasivat tässäkin asiassa aikuisten esimerkkiä. Mitä nimenomaan ruotsiapuhuviin tuli, he nähtävästi toivoivat yhteisen hädän tukevan heidän kielipoliittista asemaansa. — Fennomaanisia vaikutteita tuskin oli Porvoon lyseolaisillakaan kauniista sanoista ”finska konvent” huolimatta. Se vaihe oli eletty jo 1860—70-luvuilla ja nyt sivuutettu kuten Vaasan ruotsalaisessa lyseossa-kin. OTTELININ etunimi Ahti oli ilmeisesti saatu hänen syntymävuotensa 1871 kansallisromanttisissa tunnelmissa. Kaikista neljästä allekirjoittajasta tulikin myöhemmin Svenska Folkpartiet'in

kannattajia eräästä jopa puolueen yleissihteeri.—Huomattakoon vielä, että Vaasan ohella porvoolaiset pyrkivät muittenkin suomenkielisten koulujen, esim. Hämeenlinnan lyseon yhteyteen.

Porvoon ruotsalaisen lyseon konventti perustettiin Kustaa Aadolfin päivänä 1886, siis melkein 1½ vuotta myöhemmin kuin vaasalaisten Koe-seura, jota oli lokakuusta 1883 lähtien edeltänyt väliaikainen "Iltaseura". V. 1888 muodostui porvoolaisten piirissä oppositioryhmä, johtajina yllämainitut Ottelin ja HEDENGREN sekä SANFIRID MIKANDER, jotka alkoivat julkaista omaa lehteä "Fria Ord" vakinaisen "Friskt Mod" 'in vastapainona. Oppositio arvosteli ankarasti konventin puutteita ja nähtävästi samalla yritti parantaa toimintaa hankkimalla vaikutteita pirteiltä suomalaisilta toverikunnilta. Tässä myös tärkeä syy kirjenvaihdon aloittamiseen.— Ehkä jotakin merkitsevänä yhteensattumana mainittakoon vielä, että porvoolaisten konventtielämä oli kevätlukaudella 1887 vilkastuttanut v.t. lehtori RUDOLF HAMMARSTRÖM, joka myöhemmin Vaasassa lehtorina, rehtorina, tiede- ja yhdistysmiehenä sekä vireänä kunnallisena toimihenkilönä suoritti pitkän, ansiokkaan työpäivän ja viime elinvuosiinsa saakka ohjasi oppilaittensa harrastuksia.

Vaasan lyseolaisilla ei ollut mitään porvoolaisten ehdotusta vastaan. Ystävälliseen kirjeeseen he vastasivat lämpimästi, heti alkuun korostaen kummankin konventin yhteistä pohjaa, jolta lähtien molemminpuolisen ymmärtämyksen tulisi kehittyä oikeaan, aikaisempaa parempaan suuntaan:

Waasassa maalisk. 22 p. 1890.

Arvoisa Konventti Porvoossa.

Suurella ihastuksella olemme saaneet vastaan ottaa arvoisan kirjeenne. Arvelette siinä suhteessa aivan oikein, kun Sanotte sekä omanne että meidän konventtimme olevan suomalaisia pohjaltaan ja työskentelevän saman asian, yhteisen jakamattoman isänmaan eduksi. Yhteisillä voimilla voitetaan aina enemmän, yhtyneinä on mahdollista saada suurempia aikaan. Tämän totuuden tunnustaen suostumme kernaasti ehdotukseenne ja ryhdymme kanssanne kirjevaihtoon.

Meidän konventtimme ei ole vanha. Se alkoi näet vaikutuksensa kevätlukukaudella 1885, nimellä "Koe"-seura. Pari vuotta ennen oli olemassa jonkinmoinen valmistava konventti, n.s. "Iltaseura". Tarkoituksena Koe-seurallamme on, kuten sen sääntöjen 1 §:ssä mainitaan, liittää tovereita lujempaan yhteyteen, herättää heissä yhteishengen harrastusta ja totuttaa heitä itsenäisempään toimintaan. Jäseneksi siihen on oikeutettu pääsemään, vakituisen lukukausimaksun suoritettuaan, jokainen oppilas koulumme V, VI, VII ja VIII luokalla. Se kokoontuu määräaikaiseen kokoukseen joka lauantai-ilta, ja tärkein seikkain sattuessa voidaan pitää väliaikainen kokous. Seuramme puheenjohtajana, samaten kuin muinakin virkamiehinä, on joku jäsenistä. Opettajilla on oikeus saapua kokouksiimme, milloin tahtovat, vaikka he harvoin käyttävät tätä oikeuttaan. Säännöt ovat rehtorin vahvistettavat. Vakituksena äänenkannattajana ilmestyy seurassamme määräaikaisissa kokouksissa "Koe"-niminen sanomalehti, jonka toimitukseen kuuluu viisi miestä. Sen lisäksi ilmestyy yhtä usein, kuin edellinenkin, "Lemminkäinen"-niminen pilalehti. Joka vuosi julistaa Koe-seura kolme kilpikirjoitus-palkintoa kirjallisista tuotteista. Nykyään on myös ruvettu palkintoja julistamaan kansanrunouden kokoojille. Tässä työssä, "Sammon murujen" kokoomisessa, onkin Koe-seuramme työskennellyt varsin ahkerasti. Parina vuotena olemme kansan suusta kerätyitä koelmiamme lähettäneet Suomal. kirjallisuuden seuralle Helsinkiin ja kummallakin kerralla saaneet 75 markan kirjapalkinnon.

Jäsenten luku on seurassamme nykyään noin 40. Elämä kokouksissamme on milloin enemmän, milloin vähemmän vilkasta, aina keskusteltavain kysymysten laadun mukaan. Kokouksissamme pääasiallisesti keskustelemme; joskus myös muutamme ne juhlailltamiksi, joissa esitetään laulua, puheita y.m. Osanotto kokouksiin on niinikään erilaista eriaikoina. Hommia ja puuhia on meillä usein tekeillä. Kevääksi valmistelemme arpajaisia seuramme rahakannan parantamiseksi. Lippua varten olemme tänä vuonna perustaneet pohjarahaston ja onkin meillä toivo, että sen voimme pian itsellemme hankkia. Silloin tällöin tapaamme myös toimeenpanna julkisia seuranäytelmiä y.m. huveja.

Joku vuosi takaperin oli meillä ja tšekäläisen ruotsalaisen lyseon konventilla yhdistymispuuhia. Aiottiin säännöllisten

lähetystöjen kautta jokaisessa kokouksessa molemmin puolin edustaa kumpaistakin konventtia. Asia meni jo hyvin pitkälle, mutta tulos kaikista hankkeista oli kuitenkin se, että asia raukesi sikseen. Tähän suuntaan varsinkin vaikuttivat muutamat ruotsalaisen konventin jäsenet, jotka vaativat, että lähetystöjen on kokouksissa puhuminen konventin virallista kieltä, s.o. meidän heillä ruotsia, heidän meillä suomea. Näin ei yhdistyksestä tullut mitään, ja niin jäimme yhtä vieraksi toisillemme, kuin ennenkin. On siis varsin ilahduttavaa, että Te ette katso kielisuhteita niin tärkeiksi, että niiden kautta ei mikään yhdysvaikutuskaan saata olla mahdollista.

Vasta tulemme antamaan lähempiä tietoja säännöistämme. Lopuksi toivotamme konventtilenne menestystä pyrinöissään ja sulemme Koe-seuramme suosioonne.

Koe-seuran puolesta:

Jussi Lauronen. K. E. Kahva.

Kuten näkyy, olivat vaasalaiset koulupojat nyt auliita esittelemään yhdistystään. — Salaseurahenkeä ei ollut enää muussakaan kirjeenvaihdossa näkynyt. — Porvoossa kai kirje luettiin tarkkaan ja arveltiin joudutun tekemisiin erinomaisen toimeliaan konventin kanssa, joka omasi ylioppilaskunnan piirissä hyvin tunnetun pohjalaisen aloitekyvyn, voiman ja ryhdin. Epäilemättä ihmeteltiin myös vaasalaisten vapauksia, jollaisia ei omassa seurassa ollut. Luonnollisesti oltiin tyytyväisiä, kun huomattiin vaasalaiset kieliasioissa maltillisiksi ja yhteistyötä harrastaviksi. Kaikki tämä kuvastuukin selvästi vastauskirjeestä:

Borgå den 22 April 1890.

Kamrater!

Edert ärade bref af den 22 mars ha' vi bekommit. En broderlig tack för det och edert deri uttalande löfte att träda i korrespondens med oss. Detta löfte var oss särdeles kärkommet, då vi af edert bref funno att edert Koe-seura verkliggen var ett fritt verksamt och lifskraftigt konvent.

Vårt konvent kan ej gifta eder någon särdeles glad bild af sin tillvaro. Liksom edert har ej heller det särdeles länge

funnits till. Konventet stiftades 1886. Redan länge förut hade det visserligen utgjordt ett kärt önskningsmål inom läroverket. Men till följd af motstånd från rektors sida hade det ej kunnat blifva verklighet. Under den första terminen var intresset för det unga konventet varmt nog. Det hade då än nyhetens behag. Men det fanns en bestämning i dess stadgar, som snart skulle minska intresset. Ordf. måste väljas bland lärarne — ett tungt band på konventet. (Ensimmäinen puheenjohtaja oli maisteri Anders Allardt, sinänsä kai mies paikallaan, mutta kysymyshän olikin periaatteesta, ei henkilöstä.) De tre följande terminerna hölls det uppe blott genom några fås kraftansträngningar. V.t. 1888 tycktes det alldeles dö bort. Men följande höst repade det sig åter. Rektor gjorde då ett medgifvande, som gaf ny lifskraft åt det redan lefnadströtta konventet. Den nämnda bestämningen bortföll. Ordf. fick väljas ur kamratkretsen. Men alldeles fritt fick det dock ej gå till på konventet. Hvarje mötesprogram, d.v.s. en lista på diskussionsfrågorna måste förvisas rektor innan möte hålles. Denna bestämning har dock kännits temmeligen lätt, då det blott ytterst sällan händt att rektor förbjudit diskussionen af någon fråga. Sedan dess har en friare, gladare stämning begynt råda på konventet, och det kan sedan dess med glädt mod se framtiden an och hoppas, att snart också det sista bandet på dess frihet skall lossas.

Tillgången på våra konvent läto eder våra stadgar ana. Några tillägg tro vi oss dock ytterligare böra göra. Stundom går det lifligare, stundom mattare till på konventet. Det beror allt på diskussionsfrågorna. Ända till detta läseår berörde dessa nästan uteslutande konventets angelägenheter. Numera hafva dock frågor af allmännare intresse begynt upptagas till pröfning. Så har inom konventet diskuterats en fråga, att härvarande lyceum och fruntimmersskola gemensamt skulle företaga en fotvandring i sommar, och förslaget har nu avancerat så långt, att det har all utsigt att blifva verklighet. Afven för sténografien har man inom konventet begynt arbeta. En stenografisk klubb har som filial af det bildats.

Konventet har under de senare åren hållit sig med tvenne tidningar, 'Friskt Mod' och 'Fria Ord', den förra ett mera skönlitterärt blad, den senare ett friare och skämtsammare. Men med tiden visade det sig omöjligt att hålla begge vid

lif. 'Fria Ord' blef mördadt och 'Friskt Mod' utkom i dess ställe ensamt, dock härefter redigeradt i 'Fria Ords' anda.

Några festligare tillställningar med inbjudna gäster har konv. ej fått tillstålla. Rektor har uttryckligen enl. skollagens föreskrift förbjudit dem såsom varande gästabud. Konv. har dock föranstaltat dansnöjen o.d., hvari elefver från härvarande fruntimmersskola deltagit, dock så att äfven de erlagt afgift. Wid julterminens slut har konv. vanligen föranstaltat festkonvent med julklappar, julklappslistor, festtidningar o.d.

Dessa notiser hafva vi ansett oss böra meddela er. I vår skola vi sända eder en årsberättelse, som väl nogare skall belysa förhållandena hos oss. Nu till sist en fråga! Lefver er kollega på orten svenska lyceets konvent? Vi sände äfven den ett bref med förslag om korrespondens, men brefvet har ej tills nu blifvit besvaradt.

Vi sluta med skaldens ord:

'Arbetare äro vi alla med fröjd
för Finland, vår älskade moder.'

Må vårt arbete för henne böra frukter!

Å Borgå lyceisters konvents vägnar
Dess komité.

Porvoolaisten kirjeestä voi päätellä aihetta löytyneen vähemmän kuin vaasalaisilla veljillä. Ruotsalaisten koulujen konventeilla lience noina aikoina ollut yleensä lamakausi. 1870—80-luvut olivat olleet suomalaisuuden ja yhteiskunnallisten uudistusten aikaa, joihin molempiin ruotsinmielinen piiri otti luonnollisesti kielteisen kannan, ne kun merkitsivät kaikissa tapauksissa heidän vaikutusvaltansa heikentymistä. Alettiin suorastaan pelätä kaikkea eteenpäinmenoa, koskapa se tuntui aina tapahtuvan ruotsalaisuuden kustannuksella. Jäljelle jäi siis vain vanhan säilyttäminen, mikä ei voinut kannustaa nuoria mieliä aktiiviseen toimintaan. Mutta myös suomalaisella puolella huomataan väsähtämistä. Olihan jo paljon ehditty saavuttaa. Sitäpaitsi v. 1880:n tienoilla perustettujen koulujen konventtien ensimmäiset aktiiviset ikäluokat olivat siirtyneet pois, ja uusi polvi tunsu tämän vuoksi tiettyä avuttomuutta ja orpoutta. Tämä tuli erinomaisen hyvin näkyviin Vaasassakin. Vielä lisättäköön, että vuodesta 1886 alkaen oli kou-

lunooriso ruvennut harrastamaan ruumiinliikuntaa, lähinnä voimistelua ja hiihtoa, jotka vähensivät henkisiä pyrintöjä. Johan vuonna 1883 ylioppilaat olivat perustaneet "Sportti-yhdistyksen" ja Suomettaren urheilu-uutisten välittäjä Onni Ruuth alkoi 1886 julkaista itsenäistä urheilulehteä "Uljas", jota alunalkaen luettiin Koe-seurassa kuten epäilemättä muissakin toverikunnissa. Seuraavana vuonna Vaasan lyseolaiset perustivat Ilmajoelle maakunnan ensimmäisen voimisteluseuran jne. — Uudet pyrkimykset näinollen vähensivät kokousten aatteellisia keskusteluja kielirajan kummallakin puolen. — Edellämainittu Rudolf Hammarström oli Porvoossa toimiessaan elvyttänyt nimenomaan oppilaittensa liikuntaharrastuksia, hän kun oli luonnonhistoriansa ja maantieteensä ohessa suorittanut ajan tavan mukaan myös voimistelunopettajantutkinnon, jopa antanut tällä alalla käytännölliset opetusnäytteetkin normaalilyseossa. —

Koe-seuran pojat vastasivat porvoolaisille toukokuun 3 p:nä. Hiukan tahdittomasti he kertoilivat ruotsalaisen lyseon asioista, takana kai pieni kauna, kun yhteiset puuhut olivat ajautuneet karrille:

Toverit!

Kiitollisuudella olemme saaneet vastaan ottaa arvoisan ja tervetulleen kirjeenne. Sen johdosta riennämme nyt teille vastaamaan ja yhtä ja toista puuhistamme täällä pakisemaan. Kirjeestänne opimme tuntemaan konventtinne muodostumisen vaiheet. Siinä myöskin näytitte kuinka se vähitellen on kehkeytynyt vapaaseen toimintaansa, tullut yhä enemmän opettajistosta riippumattomaksi. Sillä niinkauan kuin opettajiston ja oppilaitten välillä vallitsee tuo tunnettu suhde, joka vaatii jälkimmäisiltä edellisille pelonalaista, orjamaista kunnioitusta, niinkauan eivät he myöskään yhteisissä toiminnoissaan voi vapaina toistensa suhteen esiintyä; eikä siis heidän yhdystoimintansa tuota hetkiinkään täydellistä tulosta, vaan jälkimmäiset saavat kipeästi kärsiä masentavaa, kuolettavaa alamaisuuden tunnetta. Siis vapaus on ensimmäinen ehto konventin hyvinvoinnille, konventin olemassa ololle todellisena konventtina. Kun se sen on saavuttanut, niin silloin se vasta voi ryhtyä suurta tehtävänsä suorittamaan. — Siis toverit! Hankkikaa vapaus itsellenne!

Kysyitte naapuriemme, ruotsalaisten konventin oloista. Mitään virallisia tietoja emme voi niistä antaa, vaan sen mukaan kuin yksityisesti olemme saaneet tietää, niin kuulisi se vielä elossa ollen elävän riutuvana vanhuksena, joka jokapäivä seisoo varman hautausa partaalla. Onpa heillä ollut joulun jälkeen kolme kokoustakin, joissa jo yhdessä oli ehdotus tehty koko konventin lakkauttamisesta, vaan vanhuksen harmaat hapsset saivat vielä kerran armon, ja jäi elämään.

Mikään suurempi vilkkaus, harrastus ja innostus ei meidänkään Kokeessamme tätä nykyä vallitse. Elastellaanhan vaan tasaista elämää. Mutta jo ennenkin on seurassamme näin keväällä ilmautunut samanmoisia laimeuden oireita, joista se kyllin on syksyllä voinut puhdistautua, joten emme siis pidä niitä vaarallisina Kokeellemme. Suurimpana puuhana on meillä nykyään arpajaiset, joista jo edellisessä kirjeessämme teille mainitsimme. Ne tulevat pidettäväksi 18 p:nä tätä kuuta, arvatenkin täällä olevalla Palokunnan huoneella. Ohjelma niissä tulee sisältämään paitsi arpain myyntiä esitelmiä, laulua, kirjeiden myyntiä — on näettekös koulumme seinällä nyt kirjelaatikko, johon saa panna kirjeitä, mitkä sitten se, jolle osoite näyttää, saa lunastaa arpajaisissa — sekä yleinen tanssi.

Haluaisimme tietää, milloinka te vietätte konventtinne vuosijuhlaa. Me emme vielä ole päättäneet missä ja milloin seuramme vuosijuhlan pidämme, vaan arvatenkin se tulee vietettäväksi jossain kaupungin ulkopuolella olevassa huvilassa muutamaa päivää ennen ylioppilaskokelaiden täältä lähtöä, joka tapahtuu 29 p:nä nykykuuta. Lähetämme säännöistämme otteen mitä pikimmin, joka seikka nyt hiukan myöhästyi syystä, että ei tullut viime kokouksessa valituksi sitä, joka ne kirjoittaisi.

Tosiaankin olivat paikallaan nuo teidän kirjeenne lopun asetetut runoilijan sanat. Ja me laskisimme jokaisen, ken Suomea synnyinmaakseen kutsuu, sydämelle kysymykset: eikö nuo molemmat sisarukset suomalaiset ja ruotsalaiset ole jo kyllin keskenään kinastelleet? Eikö aika olisi jo tullut heidän sovinnon kättä toisilleen ojentaen yhdistyä yhdeksi lujaksi kokonaisuudeksi? Sillä ainoastaan siten voimme jommoisellakin varmuudella tulevaisuutta kohden katsohtaa, ainoastaan siten voi itäisellä taivaanrannallamme mahtavasti siipiään kohottavan, kynsiään käyristelevän kot-

kan kourista viaton kyyhky, Suomi, hengissä päästä. Ai-noastaan siten voimme runoilijan kanssa laulaa: 'Täss' olla meidän mielist' on, ja kaikki suotuisaa j.n.c.' Toivoen että yllä olevassa asiassa kanssamme olette yhtä mieltä tervehtii teitä Kokeen puolesta:

Jussi Lauronen ja K. E. Kahva.

Kirjeen viime kappale muodostaa oikeastaan Vaasan suomalaisten lyseolaisten "uskontunnustuksen" kielikysymykseen nähden. Heidän koulunsa oli perustettu ruotsalaiseen kaupunkiin taistelun merkeissä. Ensi lukuvuosien iltakaudet käytiin alituista sotaa ruotsalaisia lyseolaisia ja muita "suomisyöjiä" vastaan. Marianpäivän tienoilla 1884 järjestetyssä Iltaseuran juhlassa oli pidetty ruotsalaisuutta soimaava kiivas puhe, joka myöhemmin painettiin "Suupohjan Työmieheen". Mutta jo seuraavana vuonna saivat muut kysymykset konventissa etusijan ja kieliriita jäi sivuun, jopa pyrittiin yhteistoimintaan naapurilyseon poikien kanssa. Merkittiinpä kerran pöytäkirjaan pykälä, jonka mukaan suomalaisuutta tuli edistää ruotsalaisia sortamatta. Pohjimmaltaan oltiin tietysti kylläkin "fennoja", mutta terve "talonpoikainen järki" — maalaispoikia kun enimmäkseen oltiin — sanoi, ettei ole syytä perin kiihkeään intoiluun. Ruotsinkieltähän tultaisiin joka tapauksessa tarvitsemaan virkapaikkoja haettaessa. Ehkäpä myös monien lyseolaisten vanhemmat olivat omaksuneet maltillisen, moderaatin kannan, joka vaikutti asiaan. Täten ei kielikysymys päässyt Koe-seurassa koskaan niin keskeiseen asemaan kuin 1870-luvulla ruotsalaisen lyseon konventissa, joka ehkä juuri tämän vuoksi lakkautettiin vuonna 1876. — Siis ei ruotsalaisten myöhempi konventti suinkaan ollut mikään "riutuva vanhus", päinvastoin perustettu vasta 1881. Syyslukukauden puolella tämä vanhus muuten keskusteli Koe-seuran kanssa alettavasta kirjeenvaihdosta, jopa lähetti Pohjalaisesta osakunnasta tulleita lehtisiä, jotka sisälsivät Z. Topeliuksen runon "I aftonlugn". Näistä Koe-seura osoitti osakunnalle "sulimmat kiitokset", mutta naapurikoululle "ei päätetty semmoisia lähettää". Samaan aikaan saatiin Topeliukselta lahjaksi Pohjalaisen osakunnan historia.

Porvoolaisten vastausta saatiin sensijaan odottaa pitkään. Kirje luettiin kokouksessa vasta marraskuun 29 p:nä. Sikäläiset toimenmiehet FORSELL ja Sanfrid Mikander olivat keväällä jättäneet konventin, mikä lienee osaltaan vaikuttanut viivästymiseen?:

Bröder i Wasa!

I vårt sista bref — det skrefs den 23 april — yttrade vi: 'Vårt årsberättelse skola vi sända eder i vår'. Det var också vår mening. Årsberättelsen väntade blott på att skrivas, men då den blef skriven, var det för sent. Omgångar vid hektograferingen ha vållat, att den nu först kan sändas till Eder.

Emellertid anlände Edert bref af den tredje maj. Vår broderliga tack för det!

I frågen om vår årsfest. Den blef icke af. Årsberättelsen skall närmare förklara hvarför.

Det är med sann tillfredsställelse, vi erfarit, att Edert konvent är så lifaktigt och så företagsamt, att det kan tillstålla ett lotteri. Detta, äfvensom tonen i Edert bref, och hela Eder organisation gifter vid handen, att Edert konvent, mer än något annat vi korresponderat med, lefvat under frihetens hägn, och att I förstån att till fullo uppskatta denna frihet. Vi ha från Eder fått uttalanden, som — vi tro det — skulle betraktas som i högsta grad opassande i ett Tavastehus, ehuru det ju väl måste medges, att äfven detta konvent är lifaktigt. Vi ha tyckt oss märka, att sammanhörighetskänslan hos Eder är starkare än i många andra konvent, med hvilka vi korresponderat; Edert företagsamhet är värd allt beröm och Eder organisationsförmåga är stor. Allt detta ställer Eder främst i raden af de konvent vi känna och vi skatta därför oss lyckliga, att ha fått träda i korrespondens med Eder.

Vi hoppas, att Edert lotteri den 18 maj lyckades bra, och lemnade ett bra resultat.

Kamrater! I tyckens ha tagit fasta på det citat, hvarmed vi avslutade vårt senaste bref, och hvad bättre är, I hafven uppfattat det rätt. Det gläder oss att I, ehuru väl af annan partifärg än vi, dock ej ären så röda, så radikala, att I skullen förneka andra åsikter än Eder egen rättighet att finnas till. 'Nu finnes i Finland inga partier mera', har en tidning yttrat på tal om senator Mechelins afgang. Och dock

stå kanske icke i dag partierna hätskare än någonsin förr gentemot hvarandra, — låt vara också att striden nu ej föres så argt, ja rentaf så brutalt, som för ett decennium tillbaka. Ett uppslag till ett bättre synes dock vara gifet i de kompromissförslag, som under senaste tider sett dagen. 'Det är aldrig ens skuld, då två träta', och hvardera partiet har nog sin dryga andel i fejderna. Därför tillkommer det äfven båda partierna, att gifva efter för hvarandra, så långt rätt och billigt är. Ty det är väl klart, att en försoning aldrig vinnes, så länge det ena partiets död utgör stridens mål, och så länge man bröstar sig på den medeltida uppfattningen: makt är rätt.

Hvad skall det bli af detta land,
 Om språk mot språk och hand mot hand
 Hvarandra sönderrifva.
 Säg ej: Vi äro sju mot en.
 Den räkningen, som tycks så ren,
 Skall mycket dig förundra
 När här en tredje kommer snart,
 Som räknar lika uppenbart:
 I ären två mot hundra.
 Väg icke massor! Massans mått
 Är styrkans råa öfverskott,
 Där makt vill rätt sig kalla.
 Väg broderplikt och menskorätt,
 Väg hjärtelag och tänkesätt,
 Att rätt blir makt för alla.

Vår årsberättelse, som här medföljer, skall förtälja Eder, hurudant vårt lif varit under den föregående tiden. Lefven väl och låten ej oss vänta på Edert svar lika länge, som I på vårt.

Edra kamrater i Borgå lyceum om konv. komité.

Borgå 18 25/11 90.

Vaasalaisveljiä siis ylistettiin, ehkä enemmänkin kuin olisi ollut kohtuullista. Ei ole turhaan kirjoitettu että Porvoon lyseo tunnettiin noina aikoina etevistä stilisteistään. Kaiken yhteisisänmaallisen hengen ohessa näyttävät kuitenkin puolueasiat otetun keskeimmältä kannalta. Kirjoittajasta ei ole tietoa. Ehkä HARALD

CHRISTIAN FORSIUS, josta tuli myöhemmin maanmittari ja Porvoon kaupungin kamreeri sekä siinä ohessa ruotsalaisen kansanpuolueen paikallinen puheenjohtaja ja myös keskushallituksen jäsen. Tai olisiko ollut Anders Johannes Hedengren, josta kehittyi fil. maisteri, valtionarkiston amanuenssi, Hufvudstadsbladetin toimittaja sekä ruotsalaisen kansanpuolueen yleissihteeri. Mahdollisuuksien rajoissa on myös Ahti Konrad Ottelin, myöhemmin fil. lisensiaatti, seminaarin johtaja, kansakouluntarkastaja, lyseon lehtori ja rehtori sekä viimeksi normaalilyseon yliopettaja, jopa kouluhallituksen v.t. ylitarkastaja, tunnettu lisäksi ahkerana kynämiehenä. Porvoon lyseossa oli silloin monta etevää oppilasta. Näistä yllämainitulla Sanfrid Edvard Mikanderilla oli vaasalaisia intressejä. Hän palveli myöhemmin Suomen vanhassa armeijassa luutnanttina, sittemmin venäjänkielen opettajana ja Porvoon poliisimestarina. Nykyisessä armeijassamme hän kohosi everstiluutnantiksi, toimi mm. Vaasan Jääkäripataljoonan ja 3 Divisioonan intendenttinä sekä Savon kutsuntapiirin päällikkönä. Hänen poikansa, kouluneuvos MARTTI MIKANDER oli kahden vuoden aikana Vaasan suomalaisen lyseon oppilaana. Isä Mikander kai edusti Porvoon lyseon muinaista fenno- maanista linjaa ainakin jossain määrin. Tämä suuntaus tuntuu yllämainitusta kirjeestä päätellen kuitenkin olleen Porvoossa v. 1890 jo täysin voitettu kanta. Kerrotaan sikäläisen opettajan, lehtori BERNDT AXEL NYBERGIN vanhoilla päivillään sanoneenkin eräälle entiselle oppilaalleen: "Vet du jag har övervunnit fenomenin och alla andra manier med."

Vaasassa LAURONEN ja KAHVA pääsivät keväällä ylioppilaiksi. Heidän paikallaan olivat nyt SALU LATVALA ja KUSTAA PERNA (myöhemmin jumaluusopin ylioppilas) vastaamassa porvooolaisille:

Vaasassa joulukuun 6 p:nä 1890.

Arvoisat toverit Porvoossa!

Sydämelliset kiitokset tervetulleesta kirjeestänne! Kaksin kerroin tervetullut oli se siitä syystä, että me emme ollenkaan osanneet sitä odottaakaan. Kiitoksia myös vuosikertomuksestanne. Näimme siitä, että sääntöjen laatiminen uu-

destaan on ollut viime vuotisen työnne hedelmiä. Säännösämme on meilläkin tähän aikaan työtä. Ei mitään uutta lakia seuramme kuitenkaan tule saamaan, ainoastaan lisäyksiä ja muutoksia vanhaan.

Pelkäämme, että olette saaneet meistä liian hyvät ajatukset. Paljon, kovin paljon löytyy toverikunnassamme puutteita ja vaillinaisuuksia. Kuitenkin, mitä tulee osanottoon seuran kokouksiin, niin ei voi sitä vastaan tähän aikaan juuri mitään muistuttaa. Kokoukset kestävät kuudesta alkaen tavallisesti 10 asti, jopa joskus vähän ylikin. Keskustelut ovat yleensä vilkkaita, välistä syntyy oikein kiivaita väittelyjä. Ei suinkaan riidat ole mitään haluttavia, mutta ne osoittavat ainakin, että löytyy elämää. Pahempi olisi, jos kaikki olisivat välinpitämättömiä keskustelun juoksusta.

Mitä tulee noihin keväällä pidettyihin arpajaisiin niin voimme sanoa, että ne onnistuivat meidän oloihimme katsoen odottamattoman hyvin, puhdasta tuloa kun karttui liikemäs 900 mk., (vastaa ehkä noin 200.000 nykymarkkaa). Hyvällä voi Koe siitä syystä viime vuotta muistella.

Toverit! Lausuite oikean sanan kirjeenne lopussa, sanan, joka nyt, jos koskaan, on paikallaan. Sovinto puolueiden kesken näyttää nyt olevan välttämättömän tarpeellinen Suomeemme menestykselle. Yhä synkemmältä rupeaa itäinen taivaanranta näyttämään, Jumala tietää, mitä maamme vielä saa kärsiä. Isänmaa vaatii poikainsa kykyä ja rakkautta, se vaatii j a k a m a t o n t a isänmaanrakkautta. Jokaisen kansalaisen, oli hän sitten kieleltään ruotsalainen tai suomalainen, täytyy olla mieleltään suomalainen tämän sanan varsinaisessa, kansallisessa merkityksessä. Eri kieli ei saa saman äidin lapsia toisistaan erottaa. Muistakaamme, että "Yksi meillä on Suomi-äiti, äitiä ei jakaa voi, kaikille hän lapsilensa lempens' yhteisesti soi". Jos pidämme tästä kiinni, niin ehkä voimme toivoa tulevaisuutta, jolloin nykyisyyden vaikeat olot tuntuvat vain kuin pahalta unelta.

Sun kukkas vielä kuorestaan
vapaaksi puhkeaa;
viel' lempemme saa hehkullaan
sun toivos', riemus nousemaan,
ja kerran laulus', synnyinmaa,
korkeimman kaiun saa.

Kokeen puolesta tervehtivät Teitä
Salu Latvala. K. Pernaa.

Valtiollisen tilanteen kiristyessä pyrittiin maassamme solmi-
maan suhteita vanhaan emämaahan Ruotsiin, ikäänkuin tukea ja
apua etsien. Tämäkin suuntaus tuli näkyviin Koe-seurassa, sillä
helmikuun 9 p:nä 1891 laadittiin kirje Karlstadin oppikoulun kon-
ventille, vieläpä tarjouduttiin kirjoittamaan ruotsiksi, ellei siellä
olisi kukaan suomea osannut. Kun tätä kirjettä on muussa yhtey-
dessä aikaisemmin selostettu, emme sen sisältöön nyt puutu. Huk-
kaan yritys kuitenkin meni, sillä Karlstadin koulussa ei ollut kon-
venttia. — Tekipä joku jäsen aloitteen yhteyden ottamisesta jo-
honkin saksalaiseenkin kimnaasiin, mutta sen pitemmälle ei asia
kehittynyt.

Latvalan ja Pernaan kyhäämä sujuvasanainen kirje oli ehkä
Porvoon pojille pettymys, milteipä aikaisemman kirjeen vasta-
kohta, nyt kun puhuttiin ehdottomasta kansallismielisestä ajat-
telutavasta, joka ei voinut mahtua heidän ohjelmaansa. Porvoo-
laiset näyttivät sittenkin pitävän kiinni enemmän ruotsin ase-
masta, joka oli heille kaikkea muuta tärkeämpi. Tämä kuvastuu
täysin heidän vastauksestaan, samalla ajatus, että ladut voivat
kulkea rinnakkain, mutta tuskin koskaan yhtyä. Runebergin ja
Topeliuksen ihannoima Suomen kansa oli auttamattomasti jakau-
tunut kahdeksi kansallisuudeksi, siis tapahtunut se, mitä Snellman
oli kaikin voimin yrittänyt estää:

Borgå den 28 April 1891.

Till konventet vid Wasa finska lyceum, "Koe".

Hittills har vår diskussion, den vi fört i bref med eder rört
sig hufvudsakligen kring språkfrågan. En diskussion i ett
sådant ämne mellan tvenne konvent kan naturligtvis icke
blifva djupgående eller uttömmande, utan måste mer eller
mindre komma att bestå i fraser. Men t.o.m. i den mest be-
tydnelösa fras ligger, så fort denna eger någonslags logik,
en mening. Och därför blir och meningens tydlig nog, huru-
mycket än endera eller hvardera parten i detta fall skattar
till frasen.

Kamrater! När det gäller språkfrågan, stå vi båda af-
gjordt i olika läger. Det är ganska klart och det är en na-
turlig följd af de förhållanden, den natur och de idékretsar,

i hvilka vi vuxit. Då dessa betingelser varit olika, så har därför äfven deras barn insupit olika tendenser så att säga redan med modersmjölken. I hafven visat en afgjordt finsk hållning, vi en svensksinnad. Men det har icke gjort stort till saken, det har aldrig hindrat oss från att ända i själ och hjärta hylla samma åsikter, samma sträfvanden. Det är dagbladspartiets program, det där ryktbara novemberprogrammet af år 1880, som förr eller senare går igen i våra partier. Och till detta program kommer man från hvardera sidan. Det var också i själfva verket så allmänt hållet, att en hvar med icke alltför radikala principer kan skrifva under det. Det dåtida liksom äfven det nutida yttersta svenska partiet hyllar den af Aftonbladet i Sverge uttalade satsen som sitt fältrop. Till rättvisa åt de finska talandes behof, ingen eftergift för deras nationala fåfänga. De sansade finskt sinnade ställa nog äfven upp för sig samma yttrande gentemot svensksinnade. Centern gör detsamma med afseende å hvardera partierna. Måhända kan uttrycket då tolkas något olika på de olika hållen. Dess mening är emellertid tydlig och klar nog. Det är helt enkelt den, att vi svensksinnade, liksom I finsksinnade äro barn af samma moder Finland, och därför ha samma rätt till samma fosterland. Detta uttalande baserar sig icke på någon färglös ståndpunkt; partiman måste man vara, så länge frågan ännu är öppen. Men man är därför icke oförsonlig.

Man tycker, att anförda yttrandet (inom parentes af en af svenska partiets hufvudmäns) är en enkel sak, ty språket är ju icke ett mål, utan ett medel. Det förefaller därför egenomligt, att man i långa tider kunnat föra en så förbittrad kamp därom. Men språkfrågan har till stor del varit blott en skylt, bakom hvilken en mängd stridiga åsikter i de mest olika ämnen grupperat sig, och i språkfrågan har slutligen alla dessa olika intressen resulterat. Därför har kampen varit så lång, så oförsonlig. Men nu kan det ju ej hjälpas, att tiden efter hand nivellerar bort dessa åtskillnader på ett sätt eller annat, vare sig att det ena partiet står öfver det andra, eller att hvarderas åsikter så småningom transformeras mot ett gemensamt. Har det en gång kommit så långt, ja då faller språktvisten af sig själf. Och ju förr detta sker, desto förr blir äfven vårt land ett enda, och allt vårt folk ett enda.

Man har från visst håll velat göra troligt, att här i landet skulle existera ett tryckande byråkrativälde, under hvars

tyngd den stora massan af folket skulle sucka djupt. Att man härvid med eller mot sin vilja och sitt medvetande syftar på det svenska partiet, "den ena åttondedelen", är tydligt nog, lika tydligt som att alla med förhållandena förtrogna inse, att den nämnda beskyllningen är en hufvudlös fantasikonstruktion, som icke eger mycket gemensamt med sanning och fakta. Så länge svenskan var det enda officiella språket, så länge kunde en sådan tanke om och ej försvaras, så dock i någon mån förklaras. Men då nu faktiskt finskan genom språkreskriptet af 1886 vunnit jämbördighet med svenskan i hela landet och inom alla förvaltningsområden, så förfalla alla byråkratifantasier af sig själf. Dithän ha våra språkstrider fört. Och de hafva verkat mer är så. De ha nog de också sin rundliga andel i de russificeringsåtgärder, som engång påbörjade äfven i vårt land så varmt förfäktas af en viss del af ryska pressen med "finnofoben från Moskva" i spetsen, naturligtvis med ty åtföljande respektiva läsarekretsen.

Men lemnom språkstriderna! Vi hafva ju på olika vägar i dem kommit till samma resultat. Hos landets ungdom ligger landets framtid! Må vi vara eniga; på det sättet kunna vi och skola vi gagna bäst vårt fosterland, det, som nog behöfver oss alla.

På det julkonvent, som hölls i slutet af sistlidne termin, upptogs till diskussion frågan, huruvida vårt konvent blifvit ett behof nöjaktigt. Det vill så vara med alla föreningar, som rekryteras ur ett jämförelsevis litet fåtal, att egentliga förmågor finnas några, och då få dessa alltid stå i redet. Så länge föreningen ännu eger nyhetens behag, så länge är det drägligt, ty så länge arbeta ännu alla med. Men detta räcker vanligtvis icke länge, och då kommer allt arbete att hvilas på några få. Att detta ej länder föreningens lif till båtнад är klart. Sådan är tingens vanliga gång. Så har det äfven gått inom den förening, som bär namnet 'Borgå lyceisters konvent', och då hösttermin 1890 gått till ända, hade tillståndet blifvit sådant, att det såg hardt när otröstligt ut för konventet att under den kunna föra ett helst något så när drägligt lif. Det hade föranledt den nämnda diskussionsfrågan. Allmänt enades man därom, att konventets lif ej varit tillfredsställande. Man uttalade den åsigten, att det måste ryckas upp till ett verksamt arbete, och man ställde upp det såsom ett önskningsmål för den närmaste framti-

den, att alla konventets medlemmar skulle, så vidt det i deras förmåga stode, arbeta för dess upprätthållande och upplifvande.

Att konventen blifvit tråkiga och mindre inbjudande, ansåg man bero på flera orsaker. Programmen hade blifvit fattiga därigenom, att så få medverkat till att fylla dem. Dessutom hade det så att säga 'didaktiska' elementet blifvit alltför väl tillgodosedt på bekostnad af andra i ty att man nämligen lagt för mycket an på vidlyftiga diskussioner och dessa därtill i ämnen, som öfverhufvud erbjöds ringa eller intet af intresse. Man påyrkade en förändring härutinnan, och man har äfven under nu pågående termin gjort ansatser till att tillmötesgå önskningarna hos 'det stora publicum' i berörda afseende. Det är med anledning häraf vi taga oss friheten fråga, hvilka åsikter rörande denna sak gjort sig gällande hos Eder, kring hvilka ämnen och frågor Edra diskussioner rört sig, huru de förts, hvilka anstalter för öfrigt gjorts för trefnaden och till hurudana resultat dessa ledt. Det vore intressant att se, huruvida samma klagomål förspors på andra håll eller huruvida de vore något exceptionelt för Borgå och våra förhållanden, och i hvad grad och på hvad sätt man annorstädes lyckats undanröjda de missförhållanden, som möjligen gifvit anledning till klander.

Hos oss förefinnas för närvarande en viss sträfvan att fördela konventets verksamhet på olika håll, på flere händer, särskilda utskott om man så vill. Här hafva såsom filialer af konventet bildats klubbar i långa banor för särskilda ändamål. Af jämförelsevis gammalt datum sedan vårtermin 1890 ha vi en stenografisk klubb. Den har arbetat ganska bra, anordnat skäligen väl besökta kurser i sitt ämne, men har ännu icke ansett sig kunna anställa några täfvingar. I denna termin har bildats en talareklubb, som tagit till sitt syfte att verka för utbredning af god litteratur, att öfva färdighet i att deklamera och referera etc. Äfvenledes har bildats en sportklubb med arbete för sport i alla former. Den har, så vidt den det hunnit, arrangerat särskilda utfärder, bland andra en d:o på skidor till hufvudstaden under påskferien, och har en hel hop med arbete på förslag och planer i perspektiv.

Vi hoppas, att I af denna korta (!) öfversigt fått en något så när klar föresställning om vårt konventlif. Vi ha försökt hålla oss så kärt som möjligt till fakta.

Vi lyckönska Eder af varmaste hjärta till det verkliga lysande resultatet af Edert lotteri senaste år. Det visar Eder organisationsförmåga i en vackrare dager än vi ens kunnat drömma om. På en verksamhet, som yttrar sig i sådana frukter, kan man nog blicka med tillfredsställelse och man kan äfven se framtiden an med glada förhoppningar.

Emottagen härmed vår varma broderliga helsning jämte en lyckönskan till ständigt ökade krafter att fortsätta det arbete I redan så vackert begynt.

Borgå lyceisters konvent
genom dess Komité.

Tämä pitkä kirje luettiin Koe-seurassa tarkkaan ja se epäilemättä kannusti vaasalaisia jatkuvaan toimintaan sekä samalla antoi uusille työmuodoille viitteitä, erikoisesti mitä tuli liikuntaharrastuksiin ja sisäiseen työnjakoon, joskaan näitä ei vielä tässä vaiheessa jaksettu yleensä viedä suunnittelua pitemmälle, mihin osittain vaikutti tehtyjen aloitteiden runsaus. Vaasalaisilla oli runsaudenpulaa, Porvoossa ilmeisesti "kulttuuriväsymystä", jota kielikysymyksiin ei kyennyt stimuloimaan. Koe-seurankin vireys riippui kovin usein vain muutamain harvojen aktiivisten jäsenten toimintatarmosta. Mutta käsiteltävistä asioista ei tullut puutetta, ja sitäpaitsi jo ylioppilaskuntaan siirtyneet entiset lyseolaiset lähettivät neuvoja, kehoituksia ja aloitteita, ennenkaikkea ESA EETU TAKALA. — Tätä ei ehkä Porvoossa yhtä merkittävästi tapahtunut. Kuitenkaan Koe-seurankaan toimenmiehet eivät olleet konventin elämänjuoksuun tyytyväisiä, mikä selviää parhaiten heidän vastauskirjeestään:

Waasassa 21. XI. 91.

Arvoisat toverit!

Wiime kirjeessänne kehoitatte jättämään kieliriidat sikseen. Me olemme samaa mieltä. Me tiedämme teidän mielitekne, te tiedätte meidän. Ne ovat erilaiset. Mutta tiedämme myöskin antaa täyden arvon teidän pyynnöillenne. Te teette samaa meille. Kun te ruotsinkielisenä toverikuntana ryhdytte kirjevaihtoon meidän suomenkielisten toverikunnan kanssa, niin antoi tämä seikka jo meidän aavistaa,

että teidän keskuudessanne vallitsee ylevä henki. Eikä tämä aavistus meitä pettänyt. Te olette osoittaneet ennakkoluuloista vapaata katsantokantaa ja puhtaasti isänmaallista mieltä. Siitä on teillä meidän vilpiton kunnioituksemme. Emme myöskään tahdo väsyttää teitä puhumalla isänmaasta. Silloin kuitenkin joudutaan aina latelemaan vaan pilven tapaisia korulauseita. Ja ompa jo todellakin ehtinyt kyllästyä noihin isänmaallisiin fraaseihin. Puhukaamme omista asioistamme. Tehkäämme toinen toisemme tutuiksi oloihimme.

Wiime kirjeestänne kävi selville, että toverikuntanne tätä nykyään, tahi oikeastaan viime lukukaudella oli uutuuden viehätystä seuraavassa reaktionitilassa. Kysytte onko seurallamme ollut vastaavia periodeja. Luulemme parhaiten vastaavamme kysymykseenne lyhykäisyydessä esittämällä Kokeemme historian.

Toverikuntamme alku vie vuoteen 1883. Opistomme oli silloin ainoastaan neli luokkainen. Selvää on siis kylläkin, että seuramme perustajat olivat jotenkin kehittymättömiä ja heidän alottamansa toverikuntaelämä monessa suhteessa vaillinainen. Mutta innostus oli yleinen. Senvuoksi kykenivät he kaikkine puutteineenkin luoda omatakeisen toverikuntalaitoksen, joka veti vertoja monelle kauemmin toimineelle konventille. Kuitenkin laimeni innostus pian. Kokeen jäsenet olivat ikäänkuin itsensä tyhjiksi työskennelleet. Vanhat jäsenet olivat väsyneet, nuoret olivat tottuneet luottamaan näihin. Silloisissa pöytäkirjoissa nähdään tavan takaa pykälää, joissa mojitetaan Kokeen jäseniä siitä, etteivät käy sen kokouksissa, valitetaan Koe-iltain kuivuutta ja koetetaan keksiä keinoja epäkohtain parantamiseksi. Niinpä säädettiin, että jokaisen seuran jäsenen on vuorostaan pitäminen luento. Toiseksi elon virkistyskeinoksi määrättiin, että pienen sakon uhalla on jokainen seuran jäsen velvollinen saapua kokouksiin. Olisi luullut tällöisten keinojen tehoavan. Mutta innostusta puuttui, niin se puuttui. Siihen eivät pakkokeinot auttaneet. Pian ilmestyi uusia valituksia. Sanotaan luennonpitäjän puhuvan niin vähän kuin mahdollista ja senkin vaan joutavata lorua. Kun vielä lisäksi seurasta alkoi luentopakon takia jäseniä eroamaan niin täytyi lakkauttaa koko sääntö. Samaten kävi jälkimmäisen sääntön kanssa. Ilahuttava ei siis suinkaan ollut seuramme tila silloin. Mutta pian kävivät pakkokeinot tarpeettomiksi. Uusi

aika alkoi Kokeelle kun sen nuoremmatkin jäsenet ryhtyivät työhön. Tämä elpyminen tapahtui v. 1887 paikoilla. Herännyt innostus näkyy kaikkialla. Seuran kokoukset vilkastuivat. Äänenkannattajamme "Koe" oli sisällöltään huvittava. Pidettiin juhlaillamia, perustettiinpa joku lyhytikäinen "klubikin". Sanalla sanoen, "Koe" oli kun uudestaan luotu. Pantiin toimeen julkisia huvejakin, parhaastaan näytelmiä. Tämän toimeliaan ajan tuotteita olivat myöskin ne arpajaiset, joitten tyydyttävän tuloksen tekin tiedätte. Mikäli voimme viimekuluneesta vuodesta arvosteluja antaa, sikäli työssä seuran historiassa pysyvästi on arvokas. Wiime vuosi on etupäässä järjestänyt Kokeemme olot ja siten antanut sille vakaan muodon ja tehnyt helpoksi vastaisuudessakin jatkaa sen luonnollista toimintaa.

Mitä nykyiseen vuoteen tulee, niin emme tietystikään voi siitä mitään varmaa sanoa. Kuitenkin ei se mielestämme ole täysin tyydyttävä. Oudosta kokouksemmepäilemättä näyttäsivät erinomaisen vilkkailta. Keskustelut ovat nimittäin useimmasti hyvin riittäisiä. Tuimia sanoja, ivailua j.m.s latelevat puhujat toisistaan. Mutta tarkemmin vaarinottaen huomaa, että ainoastaan muutamat, aina samat 'hasuniekat' meteliä pitävät. Muut istuvat nöyrässä hiljaisuudessa kuunnellen ja arvattavasti syväisiä asioita mietiskellen ja antavat ainoastaan äänestyksissä muille tiedoksi ajatuksensa. Tästä voinette saada selville seuramme nykyisen tilan.

Arvattavastikin on jo seuranne päässyt ohi sen lamausajan, josta viime kerralla mainitsitte. Ellei se vielä olekaan, niin se epäilemättä on niin pian tekevä. Wakuutuksemme on, että kaikki oppilaskonventit joutuvat semmoisten taantumisten alaisiksi. Ainakin ovat teidän ja meidän seuramme siitä esimerkkinä. Uteliaasti odotamme tietoja seuranne tilasta. Lähetämme teille veljellisen tervehdyksemme.

Kokeen puolesta

U. Kahma. Wolmari Rydman.

Kankeahkolta tuntuu tämän kirjeen kielenkäyttö, sen laatija oli nähtävästi RYDMAN, joka kansallismielisyytensä tunnusmerkiksi liitti etunimeensä i-kirjaimen. Suomalaisessa lyseossahan oli alunperin ruotsia äidinkielenään puhuvia poikia, joille opetuskieli tuotti hankaluuksia. Tällaisia ja samalla muitakin säätyläislapsia varten perustettiin v. 1890 valmistava koulu, opettajana ja johta-

jattarena vuodesta 1894 lähtien JULIA INES IDA GRONDAHL. syntynyt Inkoossa nimismies JULIUS RAUTELLIN ja hänen vaimonsa IDA ANTOINETTE LANDTMANIN tyttärenä sekä tullut Vaasaan v. 1883 mentyään naimisiin yksityislyseon lehtorin A. A. GRONDAHLIN kanssa. — Tässäkin kappale kansallisromantiikan historiaa! — Ehkäpä sopii tähän yhteyteen O. ANSAAN ja NILO KIVISEN toimittamassa "Pohjalaisessa" heinäkuun 29 p:nä 1890 ollut ilmoitus:

Suomenkielinen valmistava koulu

aloittaa vaikutuksensa täällä ensitulevasta syyslukukaudesta alkaen asianhaaran mukaan sovitetulla luokkamäärällä. Koulun toimi järjestetään semmoiseksi kuin samallaisten opetuslaitosten pääkaupungissa. Opetusta hoitamassa tulee olemaan yksi, taikka tarpeen mukaan useampi opettajatar, varustettuna ajanmukaisilla pedagogisilla opinnoilla. Mitään kirjallisia etu-tietoja sisäänpääsöä varten ensi luokalle ei vaadita. Oppilaita, sekä poikia että tyttöjä, ilmoitettakoon viimeistään 1 p. syysk. klo 4 j.pp. suom. yksityislyseon huoneistossa.

Vaasa, 26 p. heinäk. 1890.
Eliel Levón. A. A. Gröndahl.

Saman lehden syyskuun 5 päivän numerossa on uutinen, jonka mukaan kouluun oli otettu 16 oppilasta, näistä 4 tyttöä.

Mutta palataanpa taas Porvoon asioihin! Sieltä saatiin helmikuulla 1892 seuraava kirje:

Borgå den 2 Febr. 1892.

Kamrater!

Edert bref af den 21. XI. hafva vi bekommit jämte de medföljande stadgarna. Hafven därför vår uppriktiga kamratliga tack. Vi se med glädje, att I gån in på vårt förslag att lemna språktvisterna. Vi äro ense med eder därom, att vi i vår brevexling böra lemna talet om fosterlandet, som lätt kan urarta till frasmakeri. Vi följa därför Er uppmaning och tala om egna angelägenheter.

Hvad vårt konvents verksamhet under det förlidna året vidkommer vår kunnen I själfva dårom bilda er en föreställning af vår årsberättelse, som vi nu sända till Eder. Vi vilja blott tillägga, att rektor på tal om konventets arbete under det föregående året ansåg, att det ganska väl uppfyllt sin uppgift. Hvad åter innevarande termin beträffar, så tyckes konv. nu efter allt att döma gå ljusare framtid till mötes. Ett vackert intyg därpå är den fest, som den 7:de Nov. firades med anledning af konventets 6:te födelsedag. Föredrag, sång, deklamation, uppläsning af konventets tidning "Friskt Mod", som dagen till ära var mer än vanligt festlig, tedrickning o.s.v. aflöste hvadandra. Bland föredragen nämna vi särskildt ett om Pontus Vikners "De ungas vän", som hölls af vår lärare i matematik, lektor NYBERG (yllämnittu 60—70-lukujen fennomaani). Afven andra lärare deltog i vår fest; bland dem läroverkets rektor, hvilken som vanligt till oss unga yttrade några varma ord. Sent på aftonen, just då vi voro nära att begifva oss hem, fingo vi motaga lyckönskningar från folkhögskolans och fruntimmersskolans konvent.

Det är själfallet att icke alla våra konvent äro så stämningfulla, men i afmånhet tyckes man vara ganska nöjd med konv. Ofta får man höra uttryck sådana som "vi hafva ingenting trefligare". Häraf inser man att konventet utgör ett verkligt behof, och då man engång insett detta, kan man vara trygg för dess framtid. Vi lämna nu åt Eder själfva att afgöra, huruvida de i Edert sista bref uttalade önsningar gått i fullbordan. Vi uttala den förhoppning, att Ert Koe med det snaraste måtte återfå sin forna blomstring, och ännu en gång vår kamratliga tack för Ert sista bref och för de åtföljande stadgarna.

Å Borgå Lyceisters Konvents vägnar:
Dess Komité.

Kun ei enää puhuttu isänmaasta eikä kieliasioista, supistui sa-
nottava näin vähiin. Elettiin lamakautta, kun Ottelin oli edelli-
senä vuonna tullut ylioppilaaksi ja muut toimenmiehet Forsius ja
Hedengren valmentautuivat loppukuulusteluihinsa. Jopa harkit-
tiin konventin toiminnan lopettamista ja kaavailtiin omaisuuden
testamenttaamista. Samantapaista herpaantumista poti Koe-seu-
rakin:

Ruotsalaisen Lyceon Arvoisalle Toverikunnalle Porvoossa.

Waasa 18. III. 92

Kunnon Weikot!

Ihmeteltäviä sanomia (ihmeteltäviä korjattiin myöhemmin: "Ilahuttavia", kun arveltiin porvoolaisten siitä ehkä pahastuneen) kuuluu Teiltä Toverit; ikävää ettemme voi Teille kertoa. Kokeemme kaipaa enemmän kehittyneitä jäseniä, joita sillä nykyään on hyvin vähän, vähemmän, kun koskaan ennen. Senvuoksi on elämä seurassamme ollut velttoa ja keskustelut yksipuolisia ja ikäviä. Kuitenkin on nyt juuri viime iltamina vähän vilkkaampia elon merkkejä. Viime lauantaina keskusteltiin vilkkaasti ja edellisenä lauantaina olimme toimeenpanneet julkisen iltaman oman maan nälkää kärsivien hyväksi. Se onnistui odottamattoman hyvin ja tuloja karttui kolmisen sataa markkaa (bruttoa).

Olemmekin koettaneet nyt parannuksia Kokeessamme. Tarkoitus on tietysti saattaa se entiseen tilaansa. — Ennen ei meillä ollut mitään valiokuntaa laatimassa ohjelmaa kokousiltamoihimme. Nyt olemme tämmöisen säättäneet. Se on kolmemiehinen ja uudistetaan joka toinen viikko. Sen tulee miettiä ja harkita kysymyksiä ja sitten laajaperäisesti alustaan esittää ne seurassamme keskusteltaviksi. Niin usein uudistuvaksi määräsimme sen senvuoksi, että kaikki seuran jäsenet voisivat vuorostaan tulla siihen osallisiksi, jonka asian hyöty taas on helposti käsitettävä.

Toiseen hyödylliseen hommaan olemme saaneet aiheen Teiltä veikot. Äänenkannattajamme "Koe"-lehden päätoimittaja sai nimittäin hiljattain Teidän lehtenne Friskt Mod'in päätoimittajalta yksityisen kirjeellisen kehoituksen yhdistymään kanssaan uutisten vaihteloon, jonka muassa jo seurasi tietoja Teiltä. Kun ensikerran luettiin sanomalehdestämme "Tietoja Porvoon konventista", niin teki se niin hauskan vaikutuksen, että päätimme ryhtyä oikein virallisesti tähän puuhaan. Wiime lauantaina saatiin asia päätettiin. Sanomalehden päätoimittajalle avuksi annettiin virkamies hoitamaan tätä "sanomalehtikirjevaihtoa". Aiomme yhdyttää muitakin toverikuntia samaan hommaan kanssamme. Muuta ei voi otaksua, kuin että tämmöinen "uutis osasto" lehdissämme on tuottava paljon sekä hyötyä että huvia meille kaikille. Sentähden tämän keksinnöstä Teille ja etenkin sanomalehtenne päätoimittajalle vilpittön kiitos.

Kiitos myöskin viime kirjeestänne ja vuosikertomuksestanne, jotka kumpikin ovat osoitteina Teidän suurista edistyksistänne ja vilkkaasta toimestanne.

Veljellisen Koe-seuran puolesta:

U. Kahma. Wolmari Rydman.

Kömpelöä on tämänkin kirjeen kieli, kovin ruotsinvoittoista, joten se lienee Rydmanin käsialaa. Eiköhän ilmajokelainen UUNO KAHMA olisi pystynyt parempaan, hän kun myöhemmin julkaisi oppikirjoja ja suomensi joukon teoksia, m.m. Nordenstrengin "Euroopan ihmisrodut ja kansat", ala, jota hän kuuromykkien hyväksi tekemänsä elämäntyön ohessa erikoisesti harrasti.

Kun Porvoosta ei kuulunut mitään vastausta, pidettiin parhaana lähettää sinne uusi kirje 2. 5. 92:

Toverit!

Kirjoitettuamme teille viime kuussa olemme odotelleet tietoja toverikuntanne asioista, etenkin sanomalehtikirjevaihdon kautta. Aluksi emme älynneet syytä tähän, mutta nyt lienemme sen keksineet. Muuan seuramme jäsenistä näet teki erään havainnon kirjevaihtoalbumissamme, johon kaikki toverikunnallemme saapuneet ja sen lähettämät kirjeet kopioidaan. Se kirje, jonka viimeksi Teille lähetimme, oli alettu sanoilla: "Ihmeteltäviä kuuluu Teiltä" j.n.e. Tuo naurettava ilmiö lienee epäilemättä herättänyt keskuudessanne halveksumista meitä kohtaan, jotka semmoisia tyhmyyksiä päästelemme. Ehken on se vaikuttanut suuttumustakin, hyvin oikeutettua se ainakin olisi. Tätä virhettä pyydämme nyt korjata. — Koko juttu on ainoastaan nolon ja huolimattoman puhtaaksi kirjoittajan työtä. Aikomuksemme oli ollut kirjoittaa: "Ilahuttavia kuuluu" j.n.e. Näin oli kirjeenkoonpanija sen stiliseerannut, mutta edellä mainitun puhtaaksi kirjoittajan käsissä oli se saanut tuon hassun muodon. Toivomme nyt, että tämän selityksen nojalla annatte meille tuon kopisti virheen anteeksi, ja että, jos meiltä saamissanne kirjeissä muitakin samankaltaisia erehdyksiä löytyy, jätätte nekin huomioon ottamatta. Jatkakaamme siis entistä veljellistä kirjevaihtoa.

— — —
Koe-seuramme on sitten viime kirjeemme paljon vilkastunut. Tämän on vaikuttanut etupäässä ohjelmavaliokunta,

josta viime kerralla mainitsimme. Waliokunnan jäsenet keskusteleivat hartaasti nostamistaan kysymyksistä, ja tämä keskustelu saattaa muutkin siihen yhtymään. Näin tulee keskustelu usein hyvinkin eloisaksi.

Kun iltamamme, jonka panimme toimeen lukukauden alkupuolella, onnistui hyvin, niin koetimme yhdyttää kaikkien kaupunkimme koulujen toverikuntia yhteisesti hommaamaan juhlaa oman maan nälkää kärsivien hyväksi. Asia oli jo hyvällä alulla. Ohjelma oli laadittu ja päivä, jona juhla piti vietettämän määrätty. Mutta silloin liittyivät kaupunkimme pedagoogit, jotka yleensä ovat hyvin ahdasmielisiä, yhteen ehkäistäkseen meidän yritystämme. Kun eivät juleneet suoraan koko puuhaa kieltää, niin panivat he kaikenmoisia ehtoja, jotka tekivät asian mahdottomaksi suorittaa. Homman täytyi siis raueta.

Näin keväisin on meidän toverikunnallamme kilpailujen aika. Koe jakaa joka vuosi palkintoja kilpakirjoituksista, joitten palkintotuomareiksi pyytään paria opettajaa. Palkintoja annetaan myös parhaista sanomalehtikirjoituksista, niinikään saavat parhaat pöytäkirjurit palkinnoita. Sananlaskujen ja arvoitusten kerääjiä on myös vuotuisesti palkittu. Kaikki palkinnot ovat kirjallisuuden tuotteita. Kilpakirjoitusten suhteen ovat seuramme jäsenet jaetut kahteen kategoriaan, viides ja kuudes-luokkalaiset kilpailevat keskenään ja seitsemäs ja kahdeksas luokka keskenään. Vuosijuhlaksi tarkastetaan kaikki kilpailevat tuotteet.

Hauskaa olisi tietää onko Teilläkin tällaisia kilpailuja. Toivomme, että ilmoitatte sekä siitä, että muistakin toimitanne meille.

Koe-seuran puolesta veljellisesti:

U. Kahma. W. Rydman.

Tähän kirjeeseen saatiin vasta syksyllä vastaus, mutta sitä pitempi ja perusteellisempi. Sen luki MATTI SVANLJUNG Koe-seurassa lokakuun 10 p:nä:

Tjänare, kamrater!

Låtom oss, innan vi börja, fastslå, att intet tecken till misshällighet rådt oss emellan. Visserligen föreföll ju början af edert föregående bref något "ihmeteltävää", men vi kunde väl förstå, att där förelåg något slags misskrifning.

Orsaken, hvarför vi icke besvarat edert bref är ett yttrande af eder i ett brefkort till vår hufvudredaktör, att, sedan våra tidningar begynt byta notiser, vi skulle låta konventskorrespondensen upphöra. Men, efter som I viljen fortsätta den samma, så gå vi eder önskan till mötes med uppriktigt nöje. I skolen ha kamraternas i Borgå bästa tack för eder senaste skrifvelse, som bragt oss många angenäma nyheter.

Att eder tillärnade rolighet till förmån för landets nödlidande gick och "rakade sig", är väl föga gladt att höra, men vi kunna väl förstå, att detta icke berodde på eder, hvilkas företagsamhet och organisationsförmåga redan tillvunnit sig vår respektfulla aktning.

Vi erforo, att I hos eder infört programkomité — institution, som redan en längre tid hos oss förefunnits. Med glädje annotera vi, att den hos eder tyckes ha ledt till ett resultat, som numera i bredd med förhållandet hos oss förefaller som en utopisk dröm, hvars förverkligande tyckes kringgärdad af oöfverstigliga hinder. Det tager sig onekligen bra ut på papper, att programmet för mötet har uppgjorts af en för ändamålet tillsatt femmannakomité bestående af hrr — och så en lång rad af stora namm. Deras värf har ock ansetts så maktpåliggande och betydelsefullt, att man anser samma personer ej böra två gånger å rad väljas in i "rolighetskomitén". Men spørjer man, huru dessa arbetat, och forskar man efter de dolda resultater af deras stora verksamhet, så får man till svar se en figur snarlik ett enda stort frågetecken, en af förvåning gapande mun, en stor gest med armarna och ens trummhinnor uppfånga ett halfskrämdt rop af undran och fasa: "abi, male spiritus! Ho är du fåvitske, som spørjer sådant?"

Vi kunde berätta eder röfvarhistorier om tidningar, som icke utkommit på konventets ordinarie möten, om rolighetskomitémedlemmar, som sträjkat från mötena om konventsaftnar flere å rad utan diskussioner — sådant och mycket mera därtill kunde vi förtälja eder, om vi icke fruktade att beröfva eder den sista resten af den goda tanke I måhända hyesen om oss. Och det är icke rätt att nedsätta ens sig själf i andras ögon. (Paljonpa sitä tuli jo tehdyksikin!)

Detta ha vi icke skrivit för att klaga öfver förhållanden, som ödet tyckes ha beslutat att böra existera för att göra det för vårt konvent omöjligt att lefva annat än ett skenlif — vi ha därmed endast velat uttala vår tillfredsställelse, att

försöket hos eder har lyckats bättre, och tillika uppriktigt bekänna huru sakerna stå här, så att I ej mån hysa för oss någon af oss aldeles oförtjänt aktning, för hvilken vi ovillkorligen skulle måste skämmas.

Vår synnerliga glädje väckte det ock, när vi hörde om de litterära pristäflingar, som af eder hvarje år anställas. Ja — vi säga orätt — det var icke bara glädje, det var också en god bit afund. Och så frågen I, om vi hos oss äfven anställt slika täflingar. På den frågan få vi väl nästan svara ett blekladgt nej, de höra också till dessa slag af mänsklig sällhet och jordisk tillfredsställelse, som oblida gudar ej gärna beskära Borgå lyceisters konvent. Men, som detta nej har sin historia, och den historien är både lustig och sorglustig, så data vi gifva eder några data om den enda litterära pristäflan, som någonsin varit föreslagen att äga rum och verkligen också egt rum mellan medlemmar af Borgå lyceisters konvent.

Höstterminen år 1890 diskuterades frågan och under lifligt meningsutbyte beslöts, att en slik täflan skulle anställas, till hvilken täflan uppsatserna skulle inlemnas innan början af följande vårtermin 1891. Då emellertid den 14. januari, som enligt prisnämndens åsigt utgjorde början af vårterminen, inga uppsatser inlutit, beslöts att utsträcka tiden till 1 februari. Två uppsatser inlemnades till täflan. Samtidigt hade komitén glädjen att af gifvare, som ehuru inom staden bosatt, ville vara okänd, emottaga senast utkomna upplaga af Runebergs samlade arbeten jämte Malmströms rikt illustrerade praktupplaga af "Fänrik Ståls Sägner". Som pris hade komitén beslutat utdela 1 ex. af professor J. R. Danielsons "Finlands förening med ryska riket", hvarjämte af en komitémedlem hade blifvit skänkt 1 ex. af "Nornan", festpublication, utgifven af sällskapet "Svenska folkskolans vänner" till den 6 november 1890. I hopp att få flere intresserade för täflan beslöt komitén med konventets begifvande ännu en gång bevilja uppskof till påskferiens utgång, det vill säga till och med fredagen den 3 april.

Sagde datum sammanträdde komitén ånyo. Några flera uppsatser hade icke inkommit och slutklämmen i komiténs äfven annars högst egendomliga resolution lydde: "det ringa antalet täflingskrifter motiverar icke utdelning af några pris. Icke håller äro uppsatserna, som inkommit, af det värde, att något annat af de föreliggande värdefulla prisen

kunde tillerkännas dem, än möjligen Nornan, och detta har heller icke för ändamålet ansetts lämpligt. De böcker komitèn pröfvat lämpligt tilldela de bägge författarne äro därför att betrakta blott såsom ett erkännande af ådagalagd god vilja och såsom uppmuntran till framtida fortsatt arbete i samma riktning.”

Med en slik faderligt välvillig ton har komitèn tydligen velat indignerad tillbakavisa alla misstankar, att domslutet icke så helt dikterats af uteslutande estetiska skäl!!!

I början af vårterminen 1891— således för ett år sedan diskuterades frågan, att man af utdrag ur konventets tidningar skulle sammanställa ett album, som sedan skulle till tryck. De bästa alstren af konventets litterära förmågor skulle sålunda beredas en mera säkerställd tillvaro, än den de ega publicerade endast i konventets handskrifna tidning. En komitè nedsattes, som skulle granska tidningarna och snarast möjligt inkomma med utlåtande, hvilka uppsatser vore förtjänta, att på sådant sätt åt efterverlden bevaras, äfven som lämpligaste sättet att realicera frågan. Komitèn, som bestod af 5 à 6 man, sammanträdde ganska riktigt 3 gånger, men ingen ville naturligtvis Borgåkonventisters vana trogen bryta mot gammal häfd och åtaga sig något som helst arbete och så hände, att ingen ficks, som skulle ha åtagit sig det väl arbetsdryga göra att skrifva en historik öfver konventet och särskildt öfver tidningen. De andra hade naturligtvis ock hvar sitt skäl att ej behöfva plugga igenom alla årgångar af tidningarna. Och så lemnade man hela saken, tills en af komitèns medlämmar följande hösttermin 1891 för skams skull återupptog frågan på konventet, förklarande, att tidningen icke befunnits innehålla något så värdefullt, att det skulle förtjäna, att af i den ingående uppsatser redigera ett album. Konventet förklarade då utan vidare album-frågan utagerad.

Vi skulle kunna berätta för eder om ett otal komitèer, som åren 1891—1892 bildats här och hvilka alla ha fått et mer eller mindre snöpligt slut.

Men det här är allt vårt konvents skuggsidor. Det har ock (mirabile dictu!) Ijusare sidor. Så t.ex. hade vi här denna vinter en stor skidtäfling både i backe och på distans. Intresset var särdeles stort och ett femtiotal lyceister deltog. Deltagarena voro delade i två kategorier: för dem öfver och för dem under 15 år, och omkring 15 pris utdelades

öfverallt, bland hvilka ett par Nansensskidor och en sparkstötting voro de förnämsta. I allmänhet har sporten denna vinter florerat hos oss.

Äfven vi ämnade redan i höstas ha en tillställning för de nödlidande i eget land, men den gick omintet af samma skäl, som eder, och sedan har man ej vidare bråkat för den saken.

Här har I nu hufvuddragen af vårt konvents lif under dessa två senaste år. Vi hoppas, att i oaktadt brefvets vidlyftighet likväl småningom mån orka igenom det, och vilja ännu blott uttrycka vår hjärtliga tack för alla de bevis på vänskap vi alltid fått röna från eder sida och önska edert lifliga och verksamma konvent all framgång och lycka fortsättningsvis.

På kamratskapets vägnar dess
Bestyrelse.

Paljon tuli porvooolaisilta nyt asiaa aivan kuin Vaasan veljien kirjeenvaihdon supistamishdotuksen vastapainoksi. Liiaksi avomielisiäkin olivat, mutta vastuuntuntoiset jäsenet tunsivat kai suoraista hätää konventin tulevaisuutta ajatellessaan. Jokseenkin samanlainen "reaktiooni" koettiin Vaasan lyseossa jo Iltaseuran aikaan v. 1884. Toimenmiehet perustivat silloin erikoisen oppositioryhmän, nimeltään Semero, johtuen venäjän sanasta cjem = 7, (seitsemän jäsentä), joka piti keskinäisiä kokouksiaan. Onneksi tämä välivaihe meni pian ohi ja päästiin kaikessa sovussa varsinaisen Koe-seuran perustamiseen.

Vaasan pojilta olisi nyt vaadittu tahdikkuutta Porvooseen vastattaessa. Niin ei kuitenkaan tapahtunut. Seurauksena oli viileä kirje, joka herätti naapurissa mielipahaa, ja siihen kirjeenvaihto pysähtyikin:

Porvoon lyseon arv. toverikunnalle.
Porvoo.

Waasa 15. X. 92.

Kunnon toverit!

Ensiksikin kiitämme teitä pitkästä ja valaisevasta kirjeestänne, joka viimme kokouksessamme, kuten kaikkikin kirjeet, luettiin julki.

Näytte tulleen väärään käsitykseen tuosta kirjekortista, jonka päätoimittajamme viime keväänä teille lähetti. Ei näet ollut tarkoitus kirjeenvaihtoa lopettaa tykkänään, vaan supistaa. Eihän olekaan tarpeen niin usein oikeita kirjeitä toisilleen lähetellä, koska kerran uusimmat tiedot toistensa oloista nähdään ja kuullaan sanomalehdissä, jos kerta sitä sanomalehti-kirjeenvaihtoa tullaan jatkamaan. Vieläkin vaakuutamme kerta, ettei konventti ole kirjeenvaihtoa lopettaa aikunut, vaan ainoastaan supistaa.

Konventtimme on nyt melkein jäsenluvultaan yhtä suuri, kuin viime vuonna. Myöntää kuitenkin täytyy, että konventtimme sitten viime vuoden on mennyt äijän taaksepäin. Se kai tulee siitä, että paljo konventtimme kehittyneitä jäseniä keväällä pääsi yliopistoon ja siaan konventtiimme on astunut nuoria, kokemattomia jäseniä. No ei tiedä vielä, miten kelpo jäseniä näistäkin vielä voi tulla. Innostus konventti-asioihin on ollut enemmän laimeaa. Kokouksissa kyllä on osanottajia enemmänkin ylipäänsä, kuin viime vuotena, mutta keskustelut eivät siltä tahdo luistaa entisellä vilkkauhdellaan.

Koe-seuramme sisäpuolella on syntynyt kolme alistettua seuraa: puhuja-seura, näytelmä-seura ja urheilu-seura. Tulevaisuus on näyttävä miten nämä seurat ovat kukoistavat. (Vaikutteita oli kai saatu osittain juuri Porvoosta!)

Meillä on myös ollut aikomus painattaa jotain Koe-seuran sisällä syntyneitä tuotteita. On asetettu toimikunta tarkastelemaan kilpakirjoitusalbumia. Tämä toimikunta etsii sieltä kappaleet, jotka se katsoo hyviksi ja ansiokkaiksi painattaa. Toivomme vilpittömästi parannusta teidän nykyään kenties valitettavaan tilaanne.

Koe-seuran puolesta:

Wilho Lindroos ja Hermann Kala.

Kuten mainittu, tämä kirje osoittaa, että otettiin epäilemättä esimerkkiä Porvoon poikien harrastuksista. Laajaan kirjeenvaihtoon oli kuitenkin kylläännytty, sillä Porvoon lisäksi oltiin yhteydessä näinä vuosina Ouluun, Poriin, Tampereelle, Jyväskylään ja Helsinkiin. Lisäksi vaihdettiin kirjeitä entisten jäsenten ja eräitten seurojen sekä yksityisten henkilöitten kanssa. Hämeenlinnan ja Kuopion lyseoitten yhteydet olivat tänä aikana katkenneina.

Joka tapauksessa pyrittiin korvaamaan pitkien korulauseitten koristelemat aatteelliset kirjeet lyhyillä, asiallisilla tiedonannoilla, useimmiten vain postikorttia käyttäen. Vuodesta 1893 alkaen tuli tavaksi myös konventtilehtien lähettäminen, mikä tuli hyvin hyvin suosituksi vuosisadan vaihdetta lähestyttäessä, jopa niin, että tarkoitusta varten oikein painatettiin erikoisnumeroita, joita on vielä jäljellä Koe-seurankin arkistossa. —

Porvoon seuraavaa kirjettä saatiin turhaan odottaa. Toiminta pääsi siellä pahasti lamaantumaa ja samalla oltiin kai Vaasan veljien lakoonisesta kirjeestä hieman harmistuneita. Vaikka Koe-seurassa virkailijat yleensä vuosittain vaihtuivat, jäi asia jonkin verran vaivaamaan mieliä. Tämän voi päätellä helmikuun 9 p:n 1895 kokouksen pöytäkirjan pykälästä, jonka mukaan päätettiin uudelleen pyrkiä porvoolaisten kanssa yhteyteen ”huolimatta, kumpi oli katkaissut kirjeenvaihdon”. Vastaus saapuikin, tosin vasta huhtikuun alussa. Tähän taas vastattiin, mutta seuraavista vaiheista ei ole toistaiseksi tietoja saatavissa a.o. kirjeitten, niitten kopioitten ja pöytäkirjojen merkintöjen puuttuessa. — Ja ehkä tämä jo riittääkin! Sen verran ainakin tiedetään, että Porvoon konventti toipui jaloilleen, koskapa se julkaisi v. 1896 10-vuotisalbumin historiikkeineen ja vielä v. 1901 toisenkin, molemmat yrityksiä, joihin Koe-seurassa ei silloin päästy monista aloitteista huolimatta.

Kirjeitten sisällöstä sellaisenaan saa mainittujen vuosien toiminnasta erinomaisen läpileikkauksen, etenkin kun molemmat konventit olivat suunnilleen samanikäisiä, mutta koulut täysin erilaisia: Porvoon lyseo vuosisataisten perinteitten ja ruotsinkielisen kulttuurin ”museo”, Vaasan lyseo vasta hiljattain perustettu, enimmäkseen suomenkielisen rahvaan poikien oppilaitos. Kaikesta huolimatta havaitaan toimintamuodoissa sekä niihin liittyvissä ilmiöissä paljon yhteistä, ja kiinteästä vuorovaikutuksesta saatiin kieltämättä molemminpuolista hyötyä. Ikävää vain, ettei näitä linjoja ole enää myöhemmin jaksettu seurata. — Nykyisinhän suomalaiset ja ruotsalaiset oppikoululaiset tuntevat toisiaan vähemmän kuin koskaan ennen.